Praxis

Ferenczi Sándor: Nyelvzavar a gyermekek és a felnőttek között (részlet)

„Engedjék meg, hogy beszámoljak néhány olyan meglátásomról, melyhez a betegekkel való (...) intimebb viszony segített hozzá.

Mindenekelőtt igazolódott az előbb említett gyanúm, hogy a traumának, különösképpen a szexuális traumának, mint betegségkeltő tényezőnek jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Még tekintélyes, puritán szellemtől áthatott családok gyermekei is gyakrabban esnek megerőszakolás áldozatául/mint ahogy eddig gondoltuk. Vagy maguk a szülők azok, akik kielégületlenségüknek ilyen kóros módon keresik pótlását, vagy a különböző bizalmi személyek, mint pl. rokonok (nagybácsik, nagynénik, nagyszülők), házitanítók vagy szolgaszemélyzet, azok, akik visszaélnek a gyermek tudatlanságával és ártatlanságával. Azt a kézenfekvő ellenvetést, hogy itt csupán magának a gyermeknek szexuális fantáziáiról, tehát hisztériás hazugságairól van szó, sajnos gyengíti az ilyen jellegű beismerések nagy száma, melyeket az analízisben levő betegek tesznek arról, hogy maguk is elkövetnek ilyesmit gyermekekkel. Már meg sem lepődtem tehát, amikor nemrég egy emberszerető lelkületű pedagógus keresett fel és kétségbeesetten közölte velem, hogy már az ötödik – magasabb körökben levő – családban kellett felfedeznie, hogy a nevelőnők 9-11 éves fiúkkal szabályos házaséletet élnek.

A következő példa mutatja a tipikus módját annak, hogyan jönnek létre az ilyen incesztuózus csábítások:

Egy felnőtt és egy gyerek szereti egymást; a gyerekben kialakul az a játékos fantázia, hogy a felnőttel az anyaszerepet játssza. E játék ölthet erotikus formákat is, rendszerint azonban végig a gyengédség szintjén marad. Nem így azonban a kóros hajlamú felnőttek esetében, különösen akkor, ha valamilyen egyéb szerencsétlenség vagy részegítő anyagok élvezete miatt egyensúlyukban és önfegyelmükben zavar áll be. A gyerek játékait összetévesztik egy szexuálisan érett személy vágyaival, és a következményekre való tekintet nélkül szexuális cselekményre ragadtatják magukat. Napirenden vannak olyan kislányok tényleges megerőszakolásai, akik még alig nőttek ki a csecsemőkorból, hasonlóan a szexuális cselekmények felnőtt nők és kisfiúk között, valamint homoszexuális jellegű erőszakos közösülések is.

Nehéz elképzelni a gyermekek viselkedését és érzéseit ilyen erőszaktételek után. Első impulzusuk talán az elutasítás, a gyűlölet, az undor és az erőteljes elhárítás: „Nem, nem, ezt nem akarom, ez túl erős nekem, ez fáj. Hagyjon engem!” – ez vagy hasonló volna a közvetlen reakció, ha a gyermeket nem bénítaná meg óriási szorongás. A gyerekek testileg is és normálisan is tehetetlennek érzik magukat, személyiségük még kevéssé szilárdult meg, hogy akár csak gondolatban is tiltakozni tudnának, a felnőttek túlereje és tekintélye némává teszi őket, szinte az eszüktől fosztja meg őket. Mégis, ugyanaz a szorongás, amikor eléri tetőpontját, automatikusan arra kényszeríti őket, hogy támadójuk akaratának alávessék magukat, kitalálják és kövessék annak minden kívánságát, és hogy magukról elfelejtkezve a támadóval azonosuljanak. A támadóval való azonosulás révén, mondhatjuk, a támadó introjekciójával, az megszűnik valóság lenni, intra- és nem extrapszichés dologgá válik; az

intrapszichés dolog viszont alá van vetve az elsődleges folyamatnak, különösen olyan álomszerű állapotban, mint amilyen a traumát követő transzállapot; ami azt jelenti, hogy az örömelvnek megfelelően formálódhat, pozitív- vagy negatív-hallucinatorikus módon átalakulhat. Mindenesetre a támadás nem mint merev külső valóság marad meg, a traumát követő transzállapotban a gyerek eléri, hogy a korábbi gyengédséghelyzetet fenn tudja tartani.

A legjelentősebb változás azonban, amit a felnőtt partnerrel való szorongásos azonosulás a gyermek lelki életében előidéz, a felnőtt bűntudatának introjekciója, amely egy eddig ártatlan játékot büntetendő cselekményként mutat be.

Ha a gyerek összeszedi magát ilyen támadások után, rendkívül zavartnak érzi magát, úgy érzi, mintha voltaképpen már meghasadt lenne, bűnös és ártatlan egyszerre, már a saját érzékeiben sem bízik. Ehhez járul a lelkiismeret-furdalástól most még inkább gyötört és bosszantott felnőtt nyers viselkedése, amely a gyermeket „még bűntudatosabbá és még szégyenkezőbbé teszi. A tettes csaknem mindig úgy viselkedik, mintha semmi sem történt volna, sőt még meg is nyugtatja magát azzal a gondolattal, hogy „ez csak gyerek, semmit sem tud, mindent elfog felejteni”. Nemritkán a csábító túl moralizálóvá vagy vallásossá válik, és azt reméli, hogy szigorral még a gyermek lelki üdvét is meg tudja menteni.”

In: Buda Béla (szerk.): A pszichoanalízis és modern irányzatai, Gondolat Könyvkiadó, 1971.